

Микола Дорошко
Віктор Матвієнко

Співпраця України і Польщі в питаннях історичної політики і культурної спадщини.

Ключовою проблемою в українсько-польських відносинах останнього десятиліття стала історична політика. Викликано це, головним чином, відсутністю спільного бачення власного історичного минулого в українському суспільстві і, відповідно, наявністю стереотипів імперського мислення, що тяжіють над частиною польського політикуму.

1. Задля улагодження спірних питань в царині історичної політики правлячим елітам України і Польщі слід виробити у власній свідомості стійке переконання, що в основу політики примирення народів, що мають складні сторінки спільної історії, має бути покладено принцип невтручання в питання вироблення основних засад політики національної пам'яті держави, відтак формування пантеону національних героїв. Адже неприпустимо привласнювати собі як саму історію, так і право на остаточну істину. Є об'єктивні історичні факти, але кожен народ, кожна держава все-таки дивиться на минуле крізь призму власних національних інтересів, тобто з певною мірою суб'єктивності. З особливою силою це може проявлятися при оцінці сторонами-учасниками давніх воєн, а також історичних персонажів.

Тому нерідко одна й та ж особа є для одного народу видатним полководцем, а для іншого – жорстоким загарбником, для одного – національним героєм - визволителем, а для іншого - зрадником і бунтівником. Яскравим прикладом такої історичної постаті є Богдан Хмельницький, що увійшов в історичну пам'ять українців саме як герой, який визволив Україну від польського поневолення й національного приниження. При цьому він ніколи не зазіхав на власне польські землі, не прагнув завоювати Польщу й підкорити її Україні. Тому нам важко погодитися з польськими антипатіями щодо Хмельницького. Цей приклад показує, що

історична політика обох держав має формуватися автономно, враховуючи взаємну історичну чутливість із акцентом на пошуку спільних символів у минулому.

2. Невтручання жодної з сторін до вироблення політики національної пам'яті дозволить нам віднайти, де саме перетиналися українська і польська історія. Ми не маємо шукати контроверсійні теми історії, що поглиблюють історичні образи (наголос на другому складі слова. – Авт.), а зосередитись на прикладах, що формують образ успішної співпраці українців і поляків.

Насамперед, ми маємо популяризувати маловідомі широкому загалу спільні військові звитяги українців і поляків, на кшталт військової операції 1920 року вояків армії УНР генерала Марка Безручка і Війська Польського, відомої як «диво на Віслі», коли спільна польсько-українська військова потуга зупинила експорт комуністичної «чуми» з радянської Росії до Європи. Також ми маємо поширювати історичну правду про успішні політичні українсько-польські проекти, на зразок союзу Пілсудський - Петлюра 1920 року; досліджувати співпрацю інтелектуалів двох країн у боротьбі з радянським тоталітаризмом, беручи за приклад подвижницьку працю поляка Єжи Гедройця й українця Богдана Осадчука, внесок яких в крах комунізму в Центральній Європі є неоціненним. Зрештою, маємо подати зважену й аргументовану позицію щодо передумов міждержавного українсько-польського стратегічного партнерства новітньої доби наших взаємин та його здобутки.

І найважливіше для української сторони - нам потрібно пов'язувати події в Україні зі світовим контекстом. Наприклад, постатями, які пов'язані з Польщею та Україною, є воєвода Адам Кисіль; поет, драматург Юліуш Словацький; поет, есеїст, драматург Збігнєв Герберт та інші.

Цікавим для популяризації в Україні й Польщі видається досвід підтримки справи української незалежності В'ячеславом Липинським і Ольгердом - Іполитом Бочковським, які походили із польських родин.

Також пропонуємо розвивати тему зв'язків Університету святого Володимира в Києві (наразі – КНУ імені Тараса Шевченка) з Кременецьким ліцеєм на Волині та діяльності польських викладачів в Київському університеті в середині XIX століття (серед яких, зокрема, був Александр Міцкевич, рідний брат Адама Міцкевича).

3. Загалом, експертному середовищу варто замислитись над тим, як змістити акцент з історії, яка нерідко нині виступає як предмет обговорення на першому плані й використовується для маніпулювання громадською думкою, наприклад, на підготовку й реалізацію спільних проєктів з реставрації пам'яток. Адже наші країни мають спільну мистецьку, архітектурну спадщину, архіви, а це є потенційні теми для спільних досліджень. Україна й Польща могли би об'єднати зусилля, щоб їхні мистецькі твори стали більш знайомими у світі.

4. Не менш важливим є зосередження інтелектуалів в Україні і в Польщі на виявленні в минулому досвіду, що відображає спільну європейську ідентичність наших націй. Це не лише прискорить повернення України до спільного простору європейських народів, з якого вона була вилучена в часи перебування у сфері політичного впливу Московії – Росії – СРСР у другій половині XVII – кінці XX століть, але й сприятиме побудові європейської цивілізаційної моделі, заснованої на культурному плюралізмі, включаючи релігійний та конфесійний.